

Megjelenik minden csütörtökön, az előző képpel ellátva. Előfizetési ár: Egész évre 6 forint; fél évre 3 forint; negyedévre 1.50 forint. Előfizetési minden postahivatatalnál és könyvtárban. Hirdetések díja: 4 hasábjelű sor 9 uj kr. Szerkesztői szállás: mézáros utca 2. sz. 2. dík emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

Télfy Iván.

Mióta az 1867-iki kiegyezés a nemzet akaratát visszaadta, mind a sajtó, mind a törvényhozás, s maga a nemzet műveltebb zöme is élénken foglalkozik a pesti magyar kir. egyetemmel. Ez így van jól, s ez nagyon természetes. A pesti királyi egyetem szent István országainak ma még egyetlen human főtanodája. S míg nálunk egyetemes művelődés tekintetében sokkal hátrább álló országokban: Görög- vagy Oroszország, Románia, Skandináviában stb. a lakossági számarányban is több universitás terjeszti a magasb tudományos művelődést, hazánkban a pesti egyetem egyetlen főtanodái gőcpontja a human kulturának. Nem csoda tehát, hogy a nemzeti művelődés barátai érdeklődéssel fordulnak felé; hogy ma, midőn univertsitásunk reformja elodázhatalan s a kormány által is belátott kulturai létszükségnek bizonyult, főtanodánk életének minden jelentős mozzanatát, tudományos testületének jelentős tagjait megismerni ohajtja a jogosult figyelem. S bár igaz, hogy a pesti egyetem mind szellemének szabadelvűsége, mind esekélyszámu tanszékei és tanrendszere dolgában, még a magyar kultúra színvonaláról tekintve is, sok kívánni valót hagy maga után, más részt el nem vitázható, hogy tanári testületének nem egy egyénisége tudományos s jótékony működésénél fogva a külföld bármely egyetemének is díszére válnék.

Csak egyetemünk bölcsészeti karát tekintsük! Sorraiban egy Toldy Ferenc, Petzvall, Gregus Ágost, Horváth Cyrill, Vámbéry, Riedl, Budenz, Than Károly, Margó T., Szabó József, Jedlik, Hunfalvy Ján., Somhegyi, Salamon Ferenc, Kerékgyártó stb. neveivel találkozunk, oly férfiakéval, kik szakaikban a magyar tudományos litteraturának is mindannyi érdekesült munkásai s korypheusai. Nagyon természetes, hogy a csendes és jótékony forradalom, melyen az utóbbi években egyetemünk keresztülment, nagyrészen e kitünő férfiak karának érdeme; hogy a bölcsészeti fakultás volt az első, mely a kultuszminiszteri törvényjavaslat mellett s részben azzal szemben megragadta a pesti universitás szabadelvű reformjának kezdeményét.

Télfy Iván, kinek areképét mai számunkban veszi az olvasó, e kar egyik legrégebb és érdekes tagja s a most kezdődő tanévre ismételve megválasztott dékánja, a jeles hellenista, kinek nevét nagyszámu műve után kétségkívül ismeri minden művelt olvasó.

Télfy, eredetileg Zima Iván, tót szülők gyermeke, s 1816. június 18-án Nagyszombatban született. Ugyanott kezdé meg, folytatá tanulmányait, s hallgatta mint papnövendék a philoso-

vet részt, és 1843-ban szülővárosában, mint gyakorlati ügyvéd kezdett működni.

A philologia felé vonzó, tudományos hajlamait azonban nem igen tudta megegyeztetni az ügyvédi pálya apró-cseprő, hétköznapi foglalkozásával, s kész örömmel engedett a pesti egyetem meghívásának, mely 1846-ban a görög nyelv és irodalom tanszékének ideiglenes betöltésére hívá meg, s egy évvel később tagjai közzé is bekebelezé. S ez idő óta a pesti egyetemnek szenteli erejét, hol majd mint helyettes, majd mint rendkívüli s rendes tanár már negyedszázad óta sikerrel tölti be a görög philologia katedróját, e mellett a bölcsészeti erkölestanból is tartván előadásokat.

Harminegy évre terjedő irodalmi működése két korszakra különül. Mielőtt görög tanszékét elfoglalta, litteraturai működése határozott irány nélküli, encyklopedikus volt. A hirlapokban theologiai s socialis kérdésekről írt, s vegyes önálló munkákat adott ki: „A statistika elméletéről” (1843. Pozsony), „A mezőgazdaság elvont statistikájáról” (1845. Pozsony), „Szabad kir. városok melódiákról” (1843. Pozsony), stb.

Tanszékének elfoglalása határozza irodalmi működésének második korszakát. Budán 1848-ban megjelent „Gyakorlati ó-és új-görög nyelvtan”-án kezdve határozottan a görög philologia terén működik. Bel- és külföldi lapokban, folyóiratokban nem egy érdekes görög philologiai értekezése, görög fordítása látott napvilágot, ép mint önálló kötetekben számos általa fordított hellen klasszikus és több eredeti mű hagyta el a sajtót. A Csarnokban, Religióban, Koszoróban, Családi Lapokban, Divatesarnokban, a Honban, Szépirodalmi Figyelőben, Új Korszakban, Gazdasági lapokban, Fővárosi lapokban, Philologusban, Kleioban, Chronosban nem egyszer találkozhatott az olvasó Télfy nevével, kinek művei a görög philologia terén Német- és Görögországban egyaránt tekintélyt vívtak ki.

Magyarra ő fordította Xenophont, Platot, Homert, Demosthenest, Tacitust stb. 1863-ban „Görög források a seythák történetéhez,” 1864-ben

Télfy Iván.

phiát. Mint kitünő ifjút érseke a theologiaira a bécsi egyetemre küldötte. Télfy azonban nem nagy kedvet érzett a papi pályához, s három éven át megizelvé az istenészetet, levette a papi köntöst s Bécsből Pestre jött, a jogi tanulmányok hallgatására.

1834-ben bölcsésztudorrá avatták. Négy évvel utóbb díjnok lett a trieszti postainagyzatóságnál, majd gyakornok az államszámvévségnél, 1841-ben köz- és vádlóügyvéd, az 1844-diki pozsonyi országgyűlésen, mint a jelen nem levők követe

„A klasszika philologia encyclopediája, még ugyanaz évben „Ethika vagy bölcsészeti érkeletan” és „Gnomai Hellenikon Svinggraphon,” 1867-ben „Sunagoge ton attikon Nomon,” 1871-ben „Athen harminc zsarnoka” művekkel gazdagította philologiai irodalmunkat.

Irodalmi érdemei méltánylásul a magyar akadémia 1867-ben választá levelező tagjává Tölgfyt, kinek érdemeit hasonló megtiszteléssel méltánylta a görög irodalomterjesztő atheni társulat, a párisi Association pour l'en couragement des études grecques en France, a páduai művészeti és tud. akadémia és görögországi archeologiai társaság. Vajha sokáig növelhesse szerzett bokrak érdemeit a magyar tudomány hasznára, a pesti egyetem díszére!

Mátrai Ernő.

A tengeren.

— Rajz a tengeri életből. —
(Vége.)

„Általán az igazán bátor férfiak sem a hajót elhagyni nyughatlan türelmetlenséget nem tanúsítottak, sem oly szándékot, hogy ott maradjanak. A régi katonák sokkal jobban tisztelték föllebbvalóikat és saját jó híreiket, hogysem tolongtak volna a beszállásnál; más részt sokkal okosabbak voltak, hogysem pillanatigis habozzanak a parancsóra, miként hagyják el a hajót.

„Midőn azonban a rémjelenet vége felé közeledett, mégis találkozott egynemely a fedezeten, ki nem tanúsított örömet, ha a sor rá jött a hajót elhagynia, sőt határozottan vonakodott a veszélyes megmentési utra lépni. Cobb kapitánynak tehát előbb kérő, azután fenyegető hangon kellett parancsát ismételnie, hogy egyetlen pillanatot se mulasztassanak el, s a 31-dik ezred tisztjének egyike, ki kimondotta azon elhatározását, miként ő utolsó akar maradni a hajón, azon választ nyerte, hogy Cobb kapitány biztos időpont elmulása után maga is hajóra száll, és akkor ő sorsára hagyatik.

„E közben megérkezett az éjjeli tíz óra s néhányan, — kik a faárbc magasságának s dühöngő tengernek láttára borzadtak, — határozottan vonakodtak ezen mentő utra lépni, míg mások azt kérték, miként őket is boesássák ug le derekukra erősített kötélén, mint a nőket és gyermekeket. Egyszerre azon hír érkezett, hogy a hajó, mely rendes vizvonálon felül már kilenc lábnyit süllyedt, ismét két lábnyit merült le. Mivel egyébiránt a hajó hátánál váró esolnak azokkal együtt, melyeket a tűz világánál a briggől visszatérni lehetett látni, elégségesnek látszott a Kent fedélzetén még levők fölvételére, most tehát a 31-dik ezred három utolsó főtisztje — kikhez magam is tartoztam, — komolyan kezdett gondolni a visszavonulásra.

„Mint hogy a többiek helyzetéről képet nyújtani legképesebb vagyok, a magam helyzetét vázolván, boesánatot kérek az olvasótól, ha őt néhány pillanatig magammal foglalkoztatom s körülményesen elbeszéltem, miként menekültem meg. Történetem egyszersmind néhány száz ember története, kik megelőztek volt azon keskeny uton, melyre most nekem kellett lépniem.

„Oly hajónak, milyen a Kent, hátsó-árbcok mintegy tizenöt lábnyira nyul ki s esendes időben, mintegy tizenhatsz lábnyira emelkedik a tenger tükre fölé, vihar alkalmával azonban, — milyen vala a mostani, — a hajó roppant hirtalózása következtében némelykor harminc négyven lábnyira emelkedik a hullámok fölé. Hogy tehát az árbc végére horogzsinégeként megerősített kötelet elérhessük, a sima és hengerded árbcok végig kellett eszúzni, mi gyakorlott és ilyesmihez szokott tengerészekre nézve sem volt veszély nélküli, s minék szerencsés kivételére nélkülözhetlen a szédülés nélküli fej, ügyes marok és erős izmok. — Ezen levegőbeli utazás előzőim

némelyikének már életébe került; némelyek nem mertek rá vállalkozni s inkább a tengerbe ugrotak; másokat feluton előkapott a szédülés s ezzel alázuhantak a tajtékoz hullámok közé, melyek őket csakhamar elnyelték. Ismét mások az árbcnak, sőt magának a kötélnek végét is elértek; itt azonban még semmi esetre sem voltak biztosságban. Azon valószínűség, hogy vagy a esolnak oldalához esapattva szétzúzódna, vagy a tengerbe mártatnak, hol erővesztésük következtében a kötél végét eleresztik s elvesznek, — mondjuk, ezen valószínűség ép oly nagy volt, mint az, hogy azonban szerencsésen a saluppeba jutnak.

„Látni tehát, hogy egyetlen menekvési utunk egyáltalában nem nyújtott biztos reményt a megmenekülésre; midőn azonban a sor reám került, ily kísérletekben való tapasztalatlanságom s ügyetlenségem dacára pillanatig sem haboztam a gerendára, mint valami lóra ülni s rövid hálaima mondása közben úgy a hogy tudtam, előre másztam. — Elöttem egy fiatal tiszt volt, ki az általuk most gyakorolt mesterségben éppen oly ügyetlen volt, mint én. Már csaknem elértek az árbc végét, midőn egyszerre oly erős, esővel vegyes szélrohamb támadt, hogy miatta meg kellett állapodnunk s teljes erővel a gerendához kapaszkodnunk. Pillanatig azt hittük, hogy le kell mondanunk minden reményről, miszerint a kötél végét elérhessük; isten azonban nem vonta meg tollunk óvó kezét. Néhány pillanatnyi mozdulatlanság után megelőzőm folytatta útját, elérte a kötelet, azon leereszkedett s szerencsésen érkezett a saluppeba, előbb mind az által néhányszor a vízbe merülvén. Példája nekem bátorításul szolgált.

„Kiszámítottam, hogy jobban teszek, ha hogy a helyett, midőn a kötél vége éppen a esolnak fölött függ, akkor ereszkedem le, midőn a esolnak mintegy huszonöt-harminc lépésnyire van tőle, úgy hogy a esolnaknak folytonos ide-oda ingása következtében akkor kell majd leérem, midőn az éppen a kötél vége alá jut. Kilestem tehát az alkalmas pillanatot, a kötelet kezeim s térdeimmel megragadtam, lassan lecsúsztam s valóban szerencsésen jutottam a esolnakba, anélkül, hogy a vízbe merültem vagy jelentékenyebb zuzódásokat kaptam volna.

„Az utánam jövő Fearon alezredes nem volt olyan szerencsés, mint én; többször a vízbe merülvén, a esolnak oldalához esapódván, sőt annak ormánya alá is jutván, annyira kimerült, hogy a kötelet el kellett eresztie. Szerencsére a esolnak egyik matrőza még jókor észrevette őt, s csaknem életlenül húzta be hajánál fogva a esolnakba.

„Cobb kapitány kinyilatkozattá, hogy ő lesz az utolsó, ki hajóját elhagyja. Mintha a Kent fedezetén levők mindegyikének életeért felelős lenne, állhatosan vonakodott esolnakba szállani, míg nem sikerül azon kevesek vonakodását legyőznie, kiket a félelem eszűktől megfosztott. De hasztalan volt minden kérése. — Mint hogy az ágyukat, melyeknek kötelei egyenkint elégtek, a hajófenékebe hallotta zuhanni, hol elsültek, most belátta, hogy további önfeláldozása eszelenség lenne; szép hajójára tehát még egy pillantást vetett s így szólt:

— Isten veled nemes Kent, isten veled régi bajtársam! Szébb halált érdemeltél s én örömmel osztotam volna meg sorsodban, ha együtt kellett volna valamely esatában elvesznünk. Hanem ezen szerencsésben nem részesülhetünk!

„Erre aztán a besan-vitorla kötelén fájdalmas halgatás közt leereszkedvén azon szerencsétlenek fölött, kik némán várták bizonyos halált, elérte a far-árbc hegyét s a helyett, hogy annak kötelén boesátkoznék le, innen a tengerbe ugrott s uszva jutott a esolnakhoz. De habár kérései hiábavalók voltak, még sem bírta azon szerencsétleneket elhagyni, kik inkább sokkal nagyobb veszélynek tették ki magukat, hogysem azzal dacoljanak, melylyel bajtársaik már megküzdöt-

tek. Ennek következtében Cobb kapitány a hajó faránál egy esolnakot hagyott azon parancsával, hogy az ne távozzék előbb, míg a tanácskozási terem ablakain már előtörő lángok lehetetlenné nem teszik tovább ott maradnia.

„Midőn aztán Cobb kapitánynak a Cambriára lépése után a esolnak azon egyetlen katonával, kit még menekvésre bírhatott, megérkezett, a brigg kapitánya csak akkor engedte meg a esolnak matrőzainak és hadnagyának hajója fedélzetére fölmenniök, midőn meggyőződött róla, hogy mr. Thomson, egy fiatal tiszt, ki e vészteljes napon nagy önfeláldozást tanúsított, szintén a esolnakban van.”

Nagyon nehéz volna leírni, hogy mi történt a Cambria fedélzetén, midőn a esolnakok megérkezének s az özvegyeknek és árváknak tudtaladták gyámolóik halálát, vagy midőn azon nőknek és gyermekeknek, kiket isten megszánkozott, jelentették, hogy szülőik vagy férjeik még élnek. Hanem öröm s fájdalom csakhamar feledésbe ment azon látványra, melyet az ég Kent nyújtott.

Az utolsó esolnak megérkezése után a lángok, melyek már a fedélzetre és campaniára terjeszkedtek, villámsebessé harapóztak az alattságba. Most az egész hajó egyetlen lángtömeg volt, mely a Cambrián minden embert s tárgyat megvilágított, mint a napfény. A reggel felvont vészlobogók mindaddig lengtek a lángok közt, míg a talapjukban elégett árbcok a zsaratnok közé nem hullottak, miként égő templomok tornyai. Midőn végre hajnali fél kettőkor a tűz a löporos kamrát is elérte, megtörtént a fölrobbanás, mely csak mintegy esoda következtében késett ily sokáig s Anglia egyik legszebb hajójának roncsai mint valami tűzjáték szípkarkázó esokrai repültek ég felé.

Erre azután elaludt a tűz, minden elnémult s a kielégített tenger esüendesni kezdett a sötétben.

A Cambria lassankint kifésztette vitorláit s gyorsan haladt az angol partok felé.

Most még néhány szót ezen hajóról, kapitányáról s azon körülményekről, melyeknél fogva képes volt a Kent szerencsétlen hajótörténeke ily megbecsülhetlen szolgálatot tenni.

A Cambria, mely — miként már mondtuk, — kétszáz tonna teherképességű kis brigg volt, Cook kapitány parancsnoksága alatt nyolc matrőzzal, harminc cornwallisi hevérral s a brit mexikói társaság néhány hivatalnokával Vera Cruzba vitorlázott s azon reggel, midőn a tüzvész támadt, a Kentől jelentékeny távolságban, hanem ugyanegy szélirányban volt. A gondviselés azonban úgy intézkedett, hogy egy nagy hullámzuhatag által oldalán kapatván meg, ez a kormány táján az oldal mellvédet összezúzta, minék következtében Cook kapitány kénytelen lón hajója irányát megváltoztatni s így jutott látkörébe a Kent.

Tudjuk, hogy Cook kapitány a szerencsétlen hajótörténetet készségesen szedte föl; a mit azonban még nem mondtunk, az a következő:

Mialatt nyolc matrőza folytonosan a hajószolgálat által volt igénybe véve, az alatt a cornwallisi harminc hevér folytonosan a hajó oldalától lelőgő kötélfűgásokon állott, és Angliában közmondásossá vált izomerejét bámulatosan gyakorolta, hogy a mentőesolnakokon érkező hajótörténetet vagy kezüknél vagy köntösüknél, vagy végre hajuknál fogva megragadja s a fedélzetre vigye. Láttuk, hogy Cook kapitány mily föltétel alatt vette föl a Kentől érkező utolsó esolnak matrőzait. Ezek valóban több ízben morogtak, hogy oly iszonytu erőfeszítésnek s veszélyeknek teszik ki őket, hogy sorozzredi katonákat mentsenek meg, kiket határozottan utálnak, s ők valószínűleg vonakodtak volna a Kenthez újra meg újra visszatérni, habhog önzésük miatt Cobb kapitány szigorúan meg nem feddi s a leghatározottabban ki nem nyilatkoztatja, hogy a Cambria fedélzetére addig nem eresztik őket, míg mentő-műveket be nem fejezik. A gondviselés intézte továbbá azt is, hogy két

veszélynek egyesülése, a tűzvész és a viharé, épen a menekülés előmozdítására szolgált, mert a kapitányt képessé tette, hogy az ablaknyílásokat kinyitattván, a hajóba jelentékeny mennyiségű vizet boesáttasson s ez által a tűznek gyors elhárítását pillanatra késleltesse; mert ha ez nem történhetik, az esetben a Kentet a lángok tökéletesen megemészti, mielőtt csak egyetlen ember is menekülhetett volna a Cambriára.

S nem volt-e az is a gondviselés intézkedése, hogy a Cambria nem haza felé, hanem épen Amerikába utazott, minél fogva élelmiszerei alig voltak megkezdve, míg ellenkező esetben már fogyatékukon lettek volna? Nem volt-e továbbá esoda, hogy a brigg áruk helyett, — miket ily alkalommal a tengerbe hányni nem is lett volna idő, — semmivel sem volt terhelve? S végre, nem volt-e az is esoda, hogy az útjára nézve oly kedvezőtlen szél a legkedvezőbb volt arra, miként a hatszáz hajótörést szenvedett Angliába vigye.

Mert meg kell jegyeznünk, hogy a hajótörést szenvedettek a Cambria fedélzetén még nem voltak teljes biztonságban; igen veszélyes volt tudni-illik ily roppant vihar alkalmával ezen kis hajót, mely legfőlegben ötven emberre volt számítva, s mely a biseyai öbölben a legközelebbi kikötőtől még száz mérföldnyire esik, hatszáz emberrel megterhelni.

Igy például azon kis szobácskába, melybe Mac Gregor őrnagy jutott, s mely legfőlegben nyolctíz személynek volt száma; nyolcvan ember vala zsufolya, kik közül hatvannak állania kellett. Mivel a vihar nem hogy esillapodott volna, hanem később mind-hevesebbé vált s mert mult napon a kormányhid táján a mellvéd betörött, a hullámok mindig beesaptak a fedélzetre s ezért minden csapóajtót be kellett zárni, minok következtében a hajóközbe nem juthatott üde lég s az egyívű esomaszolt emberek azon vesélyben is forogtak, hogy megfuladnak. Néha-néha tehát, midőn a hullámok kevésbé hánykódtak, a csapóajtókat pár percre ki kellett nyitni.

A hajóközben összeszorult népség kigőzölgése oly kiállhatlan hőséget okozott, miként pillanatig attól tartottak, hogy a Cambrián is tűz ütött ki.

A levegő annyira meg volt romolva, hogy a meggyújtott világ azonnal kialudt.

A fedélzeten levők helyzete nem kevésbé volt gonosz, mert ezekben, csak a legnélkülözhetlenebb öltözeten, hideg és nedvségtől reszkette, éjjel-nappal sokáig kellett vízben állaniok.

Mint mondtuk, a szél szerencsére kedvező volt s ereje folyton növekedett, mintha belátta volna, hogy a Cambria nem haladhat elég gyorsan. A kapitány dacolva azon vesélyvel, hogy árboai ketté törhetnek, minden vitorlát felvonatott s így március 3-dikán délután az árboecosárból ezen kiállítás hallatszott: „Szárz föld a szél előtt!”

Este a Sorling-szigetek jutottak láttávlátba s miután a cornwallisi partok hosszában elvitorláztak, hajnali fél egykor a brigg a Falmouthi kikötőbe futott.

Másnap reggel a szél észak nyugatnak fordult, mely eddig dél-nyugatról jött.

A legnagyobb esoda azonban, melyben a gondviselés keze a legvilágosabban mutatkozott, miként a Cambriának hatszáz hajótörtjével való megörkezése után három nap mulva híre jött, hogy a Kenten visszamaradt néhány batoralan, kikről azt hívék, hogy a felrobbanáskor elveszték, a Karolinán Liverpoolba érkezett.

Hogyan történt ezen hitetlen menekvés? A szerencsétlenek maguk is alig bírták megmagyarázni. Következőleg beszéltek:

Miután az utolsó esolnak is elindult, az oldalról fölesapkodó lángok arra kényszerítették őket, hogy az alattság közé meneküljenek, hol mindaddig maradtak, míg a talapjukban elégett árbocek keresztülzuhanya a fedélzeten, a hullámok közé zuhantak, hol úszkeik kialudtak. Most tehát erősen beléje kapaszkodtak az úszó roncsokba s

aztán ily iszonyú helyzetben töltötték az egész éjjelt s a következő délelőttet.

Végre délután két óra tájban egyikük észrevette, midőn egyik hullámhegyére emeltetett s innen körültekintett, hogy nem messze hajó ászik s elküldte magát. „Vitorla!”

E hajó egyenesen feljük tartott. A Karolinán volt ez, mely Alexandriából Liverpoolba vitorlázott. Bilbay kapitány fölszedte a szerencsétleneket s ezek négy nappal később értek partra, mint bajtársaik, kik őket már elveszetteknek hitték.

Az első és utolsó cédula.

A főváros speciális alakjai közé tartozik a cédularagasztó, ki egy csirizes bögrével, egy nyaláb hirdetéssel, s a falhoz paskoláshoz szükséges keresztalakú fával járja be a város utcait kora reggeltől késő estig, s beragadt minden utcánsarkot.

Az ő útján értesül a közönség a színházi előadásokról, mindenféle mutatványokról, „végeladásokról,” számtalan esodától, miniket túl nem hallott, szem nem látott.

A mi cédularagasztónk egy napi pályájának két legjelentősebb mozzanatát tünteti elő két rajzunk, úgy, hogy a mi azon kívül történt, az is érthető.

A képet Böhm Pál fiatal festésünk rajzolta, ki ép e napokban utazik el Bécsbe, hogy aztán Münchenben folytassa tovább tanulmányait.

Lapunk azonban ezentúl is fog tőle rajzokat közölni, miután ígérte, hogy a külföldről rendesen küld magyar életképeket.

A váci gyakorló tábor.

Ama a hő vágy, mely egy nemzeti hadsereg létele körül összpontosul, a magyar honvédség iránt csak fokozza az érdeket. Innen van, hogy e vágyakkal szemközt a kormány tevékenységének sem lehetett pihenni, s a szenge intézmény fölkarolásához minden lehetőséget megragadni, kivéve a műszaki csapatokkal és ágyúkkal való ellátást, mely ellen Bécsben hatalmas hangok emelkednek, s ekkép honvédségünk a közös hadsereg kiegészítő része marad.

Míg Bécs egészen megnyugszik a közös hadseregben (melyet kizárólag osztráknak tekint) s honvédsége fejlesztésével alig törődik, addig nálunk az ország véderejének emeléséből kifolyó közérzet a honvédséget máris elég szilárd lábba helyezte, noha a tűzérő hiányát a mitrailleuse-ök sehogy sem pótolhatják.

Eddigél 120,000 főnyire emelkedett a magyar honvédség, mely jól és célszerűen van felszerelve, s a legjobb hátultöltőkkel ellátva. A legújabb utjonozás már 200,000 főre növeli a magyar véderőt.

A honvédség kerete az ifjabb nemzedéket minden rangkülönbség nélkül öleli át, s ekkép az intelligencia, s ezzel együtt a nemzeti érzület is annyira van sorai közt képviselve, hogy legkisebb illúsiót sem táplálhat, a ki egy nemzeti hadsereg magvát látja benne, mely a hazafias szellemről tanúságot tesz bármikor, bármily alkalommal.

A legközelebbi napokban a hírlapok úgy, mint a közvélemény sokat foglalkozott a honvédséggel, mely országszerte hadgyakorlatokat tart. De nemcsak itthon, hanem a külföldön is figyelmet gerjesztettek, úgy hogy a legelső államok kívánták megszemlélni a magyar honvédséget, s a királyhoz fordultak, mikép a hadi gyakorlatokra katonai tekintélyeket küldhessenek.

Porosz részről még Gasteinban egy tábornok és százados kért engedélyt, hogy a váci gyakorló táborban megjelenhessenek. Sváje egy ezredet két századost küldött. Anglia a bécsi angol követtség katonai attachéját bizta meg. Mindezek a gyakorlatok alatt a király vendégei voltak, ki szintén a váci táborozás kedvéért töltött három hetet a magyar fővárosban.

Oroszország kíváncsiságát egy tábornok fogja kielégíteni, ki nagy kísérettel, de inkognito érkezett Pestre, azon megbízással, hogy a honvédség szervezetéről, készütségéről tüzetes jelentést tegyen a cár kormányának.

Honvédségünk egy nagy része Vác mellett szállt táborba a király és József főparancsnok vezénylete mellett, s a hadgyakorlatok e hó 24—27 napjain folytak le. Részt vett a gyakorlatokban a közös hadsereg egy része is, ez szolgáltatván az ágyúkat szintén.

Miként vannak elhelyezve a csapatok a Vác és Dunakeszi közt elterülő táborban, azt már multkor elmondtuk, az egyes csapatvezénylőkkel együtt. A gyakorlatok ítélőbirájai b. Boxberg tábornagy, gr. Szapáry László és Bolberitz lovastábornok voltak kinevezve.

Az osztrák államvasúttársaság a gödi állomásig e hó 23—27-ik napjain rendes vasúti közlekedést nyitott, a Dunán pedig Váchoz külön gőzhajók jártak. Képzhető tehát, hogy az érdekes látvány nem maradt néző közönség nélkül, melyben a nők is nagy számmal szerepeltek.

A király e hó 22-ikén Föthra ment, hol a gróf Károlyi István kastélya volt berendezve az ő és kísérete számára. Ő felsége a gyakorlatok egész ideje alatt nem tért Budára.

Pénteken ő felsége megjelenvén a táborban, a honvédséget azonnal látni akarta. Gödnél rögtön összpontosítás történt, s a gyakorlatok József főherceg személyes vezetése alatt s Andrássy gróf miniszterelnök jelenlétében reggel nyolc órától déli tizenegy óráig tartottak. Részt vett tizenkét gyalog, nyolc lovas század, tizenkét mitrailleuse, egy utász és egy tábori távjelző osztag. A csapatok fölött, melyek a manövereiket bámulatos sikerrel vitték keresztül, ő felsége megelégedését fejezte ki. Különösen kiemelte a budai és ipoly-sági dandárt és a lovasságot.

Vasárnap hagyták el falubeli lakásaikat a harsányiak és d. u. 4 órakor táborba szálltak, előőrsoket állítván ki minden felé, aztán posztókat foglaltak. Mig a keleti hadsereg, (melyet a főveg fehér jelvénye különböztetett meg) Dunakeszi körül, addig a nyugati hadsereg Gödnél foglalt helyet.

E két helység közt terült el a tábor, főbb erejével Életsháza, Sződ, Rátót és Csomádra, továbbá a Rákos-patakra támaszkodva. A társzerekerek nagy tömege fehérlett terszertéz, némelyik nagy vörös keresztel megjelölve. Ezek az egészségügyi csapatok szekerei voltak. A halmokon zászlók lengtek, melyek közül a fehérek, vörös kereszt által jegyezve, a betegek pihenő helyeit tudatták.

A tábori szakácsok tűzhelyének füstfellege néhol jókora tért vont kék leple alá.

Az összecsapások hétfőn kezdődtek, s e nap folyt le a csata a gödi pusztán, melynek dombjait a vidék és főváros kíváncsi csoportja foglalta el, s nem egyszer futással hagyta oda a gyorsan közelegő rohamok elől.

A nyugati hadtest diadalmaszkodván a keleti fölött, emennek visszavonulási vonalát vágta el a szeptember 26—27-iki csatározásokban, miatt mindinkább közeledtek Dunakeszihez, vagyis Pest felé.

A honvédség fürgeséget, mozgékonyt, szigorú pontosságot tanusított. A király nem csak meg van elégedve, de meg is van lepelve a rövid idő oly eredménye által, melyet Vác körül tapasztalt, hol fiatal honvédségünk fényes előnyöket mutatott föl a közös hadsereg fölött.

Az ausztriai hadsereg történeti fejlődése.

(Vége.)

A párviadal, melyet mint a becsület vagy élet elleni vádak mentéseül szolgáló bírói intézményt még a XII. században Frigyes Aenobarb esászár hozott be a németeknél, később azonban magán ügyekben is nemes és hadi személyek használtak

s azzal mindinkább visszaéltek: hová tovább korlátok közé szorítottak. 1522-ik évben V. Károly császár még maga elnökölt Spanyolországban Valladolidban, egy bajvivásnál, mely csupán a sértett becsület helyreállítása végett intéztetett. Idővel az ököljog mindinkább elfajulván s gyakran nyilvános dulakodásokra és lázadásra nyújtván alkalmat: II. Miksa császár elrendelte, hogy a viszálykodók délelőtt, józanon, üres gyomorral s a táboron kívül maguk közt lovagiasan intézzék el sérelmes ügyeiket; e rendelet 11-ik §-sa azt is meghagyta ugyan, hogy azután a kibékülés mulhatlanul megtörténjék, de megtiltá, hogy a sebésülteket a hadi orvosok vagy sebészek, különös engedély nélkül, ápolják... III. Ferdinánd szintén megerősíté e rendeletet, de az orvosok és sebészeknek az ápolást és segély-nyújtást szigorú büntetés súlya alatt megtiltotta. Leopold császár 1665-ben ez intézkedést a főntebbi szabályok megújításánál kihagyta, míg végre 1682. szept. 23-án Ebersdorffban kelt rendeletében egyenesen eltil-

evang. 6. fejt. szerint, önszemükben a gerendát észre nem vevék.

A szándékos gyújtogató, különösen béke idején vagy salvaquardiával (menvével) ellátott helyen, tüzzel büntetett. Salvaquadria alatt értett valamely helynek vagy személynek a sereghelhetésétől való biztosítása. Némelyeknek a felség, másoknak a fővezér vagy parancsnok, sőt néhol mindkét harci fél adott ily írott biztosítékot, melyet mind a sereg, mind illetőleg az ellenség tiszteletben tartott; néha őrséget is állítottak fel a hely megvédésére. A rablást s utonállást elkövető katonák kerékben törettek. Német szokás szerint e büntetési mód úgy gyakoroltatott, hogy az elítélnek feje véttetett és kerékre tettek; a polgáriak ellenkezőleg kerékben vagy kerékkel izre törettek. A tisztek, kik a rablott vagyonban részesültek, hasonlóül fenytettek. III. Ferdinánd halált szabott azokra, kik ellenség földén ártatlan aggodat, védtelen asszonyokat vagy gyermekeket öltek. E tekintetben Miksa 13. t. cikkében mondja:

strigos, kik vihart idéztek elő, embereknek, állatoknak ártottak, ördögi összejövotelt tartottak s a gonosz lélekkel bujálkodtak; *babonások* (negrómantici), kik holttestek által valamit eszközöltek, stb.

A német katonaságnál a XVIII. század elején nem hittek ugyan már a főntebbi leirt természetlenségeekben, mégis a büntető eljárásban előfordultak a vallatási módozattal együtt; azonban szokásban volt, hogy a katonák közül többen babonáságot üztek a végből, hogy a kártyában, szerelemben, lövésben szerencsések s a csatában a haláltól megvéelve legyenek. E végből különféle szövethetkezési mintákat, imádságokat, jelvényeket (amulette), ereklyéket (a kivégzett emberek bizonyos részeit) hordoztak magukkal, mégis, mint azon koru jegyzékek írják, nyomorusággal küzdöttek s bajlódtak. Folytonos emlékezetben élt az akkori seregben bizonyos Willinger Ákos, az 1629-ki felső-ausztriai pórlázadás parancsnoka, vezére, kiről általában hitték, hogy rajta az ágyugolyó

Az első cédula.

Az utolsó cédula.

Eletképek, V. (Rajzolta Böhm Pál.)

totta a párviadalt s halállal fenyegette mindazokat, kik a párviadalt előidézték vagy annál részt vettek. A megszőkött fél in effigie felakasztatott s vagyona visszatérteig elkoboztatott. Azt tudjuk, hogy a tréntü zsinat átkot és kizárást szabott a bajvivókra s a viadalban elesettől megtagadtatta a keresztény szertartásu eltakarítást.

A XVII-dik században a szándékos emberölés kötéllal büntetett, a többi büntény pedig V-dik Károly büntető rendtartása értelmében. Így ki öt arannyal többet érő tárgyat eltolvajlott, vagy képesített lopást elkövetett, vesszőfütással fenytetett, az pedig, ki a hadiszertárból vagy mállából, katona bajtársától, vagy szolga urától valamit elesent, halállal büntetett.... Szigorúan tiltatott, hogy a táborban vagy helyőrségnél hölgyek tartózkodjanak; erre nézve III. Ferdinánd megrendelé, hogy a parancsnokok e tekintetben a közembereknek jó példával szolgáljanak. Azonban, mint egyik műben olvastam, megtörtént, hogy míg a többség alárendeltjeire e tekintetben szigorúan felügyelt, maguk a főbb tisztek, Lukács

hogy a katonák kötelessége a betegágyasokat, terhes nőket, szűzeket, aggférfiakat, papokat, hit-szónokokat és egyháziakat védeni és nem megsérteni, s a 9. §-ban szigorúan büntetett az, ki valamely felekezetest megrabolt.

Ki más becsületében megsérté, pénzre s megkövetésre íteltetett. A *bűbájások*, boszorkányok, tűz általi halállal sújtattak. Az akkori törvény szelleme szerint tartozott a *boszorkánysághoz* (Magia, Zauberei) az ördögökkel való cimborászkodás, ehhez ismét az *ördögűzők* faja (exorcistae incantatores); ezek pusztá mormogással és jelek által tartattak képeseknek valamit mozdítani, előidézni; a *szemfényvesztők* (prostitutores), kik szemfényvesztéssel a valódi tárgyat elhomályosítani, elváltoztatni s más helyébe varázsolni képesek valának; *időjárások* (haruspices), kik az időre, napra és órára figyelmeztvén, azokból jóvendők; *bűbájások* (venefici), kik undok káromlás, rímelés, ördögi abrakabrálás, vagy a gonosz lélek becsempészése által, ember és marhán kárt és sérelmet eszközöltek; boszorkányok (lanicae, sagae,

sem fog, mert az rajta átmént, öt hét lépésnyire ellökte, mégis meg nem sérté, mert azonnal felkelt és tovább harcolt. Hogy ily hírek a hiszékenyeknél hiteltelre találtak, felesleges mondani. A vallási rajongásból eredt háborúk alkalmával, a protestánsok szent zsolosmák éneklése mellett rohantak a csatába, mégis kevesen voltak közöttük, kik babonás jelvényekkel, ördögös szerekkel el nem leendetek látva. Az 1716-17-ki belgrádi és pétérvári ütközetek alkalmával a török hullákon is találtak ily mentő babonaszereket és jelvényeket, melyek azonban hatással legkevesebb sem valának.

A XVI. és következő században halál volt kiszabva azon katonára, ki szállást adó gazdján hatalmaskodást követett; ugy szintén ki a vár és erősségekből nem a kapun vagy átjárókon távozott, ki engedelem nélkül századján kívül volt az éjt; ki hitlenül megszőkött; az előbb megkínzóztatott s ugy akasztatott fel. A századját elhagyó dobos vagy sípos hóhér által megveretvén, becsületlenül elüzetett, ugy az is, ki részegen őrségre érkezett. Azonban nehogy ily esetek miatt a

hadsereg létszáma apadjon, szokásba jött, hogy a beestelen jó nevét visszaszerezze s tovább szolgálhasson. Érdekes eme már a XVI. században élt szertartás, melyet röviden előadok. A végrehajtás után a katonai csapat a díszterre érkezvén, ahhoz egy hadnagy, 4 káplár és 2 dobos kíséretében csatlakozott a zászlótartó is a zászlóval, melylyel a kör közepén a kapitány mögött foglalt helyet. A körben egy tiz lépésnyi széles nyílás hagyatott, melyhez a megbecstelentett fegyenc 20 lépésnyire közeledett, ott ledéldelt s szájába fogván fővegét, négykézláb csuszot öt lépésnyire a kör felé, hol térdre állván s mindkét kezét feje fölött összekulcsolván, isten nevében kéré az ezredet, hogy

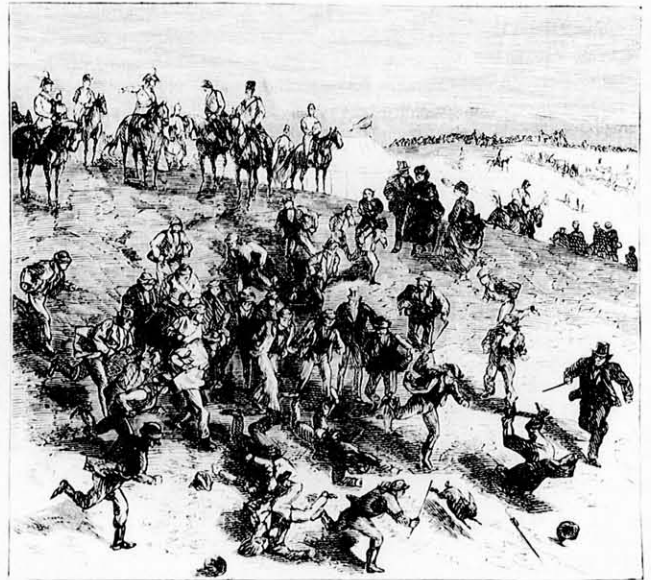
majd megforgatván ismét a zászlót s megütvén a térdelőt, mondá: „becsületessé teszlek az ezredtulajdonos nevében,” és harmadszori ismétlés után: „az egész ezred nevében.” Erre a visszafogadott szájából leereszté fővegét, fölkel, és elrugván fővegét a kör nyílása felé, az őrmester egy készen tartott más főveggel és szijas szuronytartóval megjelent, melyeket a hadnagy rá tett, az őrnagy pedig magát a szuronyt átnyújtá neki mondván: „Itt van becsületes neved és becsületes fegyvered ismét”; egyttal meginté a csapatot, hogy szigorú büntetés terhe alatt a történeteket senki se vessen szemére...

Becstelenséget okozhattak még a következők is:

ő, ki helyét felváltás előtt elhagyá vagy elaludt, ki az ellenséggel cimboráskodott vagy vívni nem akart... Azon parancsnok, ki a rábizott helyet átadta, életével lakolt, s ha a katonák is járultak ehhez, megtizedeltettek, a többiek pedig beestelen gazokká tétettek. (A tizedelés már a rómaiaknál is divatozott, mint az Ammian. L. 6. §. 3. de re Milit. kitétszik.) Így büntettetett halállal 1505. gr. Hardegg Ferd. Győr, *Paradeyser* György ezredes 1601-ben Kanizsa és 1704-ben gróf Arco, Breisach átadása miatt. Néha a halálbüntetés másra változtatott; így 1693. Hegderstorff heidelbergi parancsnok jogtalan kapitulálás miatt, hivatalától s rendjeitől gyalázatosan megfosztatván, karjja hóhér

„Koharra!”

„Jaj az ágyuk!”

„Még egy roham s miénk a győzelem.”

A váci gyakorló táborból.

becsületes nevét adja vissza; erre hasonló módon ismét 5 lépésnyire csuszot előbbre, hasonlóul ismételvén a körést; aztán ismét előbbre csuszván, a kör előtt letérdelt, hol az őrnagytól megkérdezett, mit akarna? mire harmadszor is kéré becsületes nevét töredelmesen. Erre az őrnagytól a választ nyere: „Kelj fel, legyen neked kívánságod szerint; az ezred visszaadja neked becsületes nevedet a zászló lengetése által s téged a többi becsületes katonához hasonlóvá tesz. „Erre a vétékes fölkelvén, a kör közepébe lépett, fővegét szájába fogva letérdelt s az őrnagy meglagyására a zászlótartó a térdelő felett megkanyarítván a zászlót, nyele végével a fejét megüté, mondván: „Én becsületessé teszlek a felséges császár nevében”;

1-ször, a beestelen életmód, hová a hóhéri, porosz, gyepmesteri és herelői foglalkozás tartozott; azon katona, ki eltűkölé, hogy az előtt ily undok mesterséget űzött, ha kitudatott: elüzetett, 2-szor, ha valamely katona felindulásában vagy védelmében, kutyát vagy macskát megölt. 1723-ban egy zászlótartó a Saintamour dragonyos ezredből egy kutya megölése miatt becsületvesztésre ítéltetett, másodfokulag azonban fölmenték.

Halálbüntetés alatt tiltatott a táborban alkonyat után zajt, riadót, verekedést vagy lövöldözést tenni; a tiszteknek a kirendelt őrségen hanyagul eljárni, az őrt megsérteni, híreket kókolni vagy valókat terjeszteni; ki az őrjáratra fegyvert süttött el, szintegy halállal bünhődött, mint felakasztatott azon

által eltörtett, ő maga egy taligán a sereg köréből kivetettett s az országból száműzetett.

Az osztrákoknál (németeknél) a gazokká nyilvánított katonák akként bünhődtek, hogy vagy kardjaik hóhér által eltörtettek, ők dob vagy tárogató mellett beesteleneknek kiáltattak vagy neveik a bitófára akasztattak. Így történt 1605-ben, midőn a töröktől ostromlott Esztergom várának parancsnokát, gróf Dampiert, ki az ellenséggel egyezkedni nem akart, a felbőszült őrség elfogta s a várat feladta. Később a töröktől Komáromnál átvett hűtlen őrséget a német seregzévezér lefegyvereztette, Pozsonyba kísérette s ott méltón megfnyitette. Ily példás végrehajtás történt a Madlofélé ezreden. 1642-ben Friedländer, II. Ferdinánd

és hölgyeim! — szoktam ilyenkor mondani: — vámpírok ugyan mindenesetre vannak, melyek azonban nem kísértő szellemek, hanem vérszívó denevérek. Ilyeket azonban nemesak Dél-Amerikában, hanem nálunk Európában is találhatni; ezek aprók s igen ártalmatlanok, különösen a mieink, melyek eddigeli embervért még nem szívtak, hanem legfőkébb más denevérek és tyukok vérért csapolják meg. Ezen állatok pedig, melyeket itt maguk előtt látnak, gyümölcseső denevérek, melyek kutyafejűk miatt repülő vagy szárnyas egereknek, állatkereskedők által pedig vámpíroknak is neveztetnek. Kösönnet bizalomgerjesztő arcomnak, szavaim végre mindig hitelt találnak; különben repülő kutyáimnak csak bután-jó arcába kell tekinteni, hogy meggyőződünk róla, miként átkos ördögi kísértéssel nem foglalkozik.

A gyümölcseső denevérek vagy repülő kutyák családja kiterjed Afrikára, Dél-Ázsiára s a maláyi szigetengere, mintegy harminc fajt foglalván magába, melyek legnagyobbja testének terjedelmére nézve akkora lehet, mint valami kicsinyebb menyét, míg borszárnyaik 3—4 láb átmérőjűek. Én Afrikában csak a legkisebb fajt s azt is mindig gyéren találtam, ezen állatnak szabadban való életéről tehát kevés észleletet tehettem. Ily észleleteket közelebb Temert közlött velünk, ki Ceylonban való hosszas tartózkodása alatt épen a berlini aquariumban lévő fajt naponta látta s a háza előtti fákon függeni s így képes lón életmódjukról igen hű képet közölni. Ezek igen népesek Ceylonnak különösen minden partvidékén, hol némely fa gyümölcsösök egyike helyéről a másira húzódnak. Különösen kedves tartózkodási helyeik a nagy ezüst-gyapot és indiai rekettye-fák, bárha ezek rendszeren lakott helyek szomszédjában vagy magános erdőkben állanak. Candytól nem messze, Paradenia növénykertjének egyik fa csoportján ösönként megszámlálhatlan sokaságban gyűlnek össze, azonban elhagyják lakhelyüket, ha a ruganyos füge gyümölcsét elfogyasztották. Kedvence fákra némelykor oly nagy tömegben akaszják magukat, hogy súlyuk következtében az erősebb ágak is letörnek. Minden délelőtt, rendszerint 9—11 óra közt félkerekednek s darab ideig ide-oda röpködnek, látszólag azért, hogy gyakorolják magukat, valószínűleg azonban azért, hogy a napon sütkezzenek s szárnyaik bőrhártyáit az éjjeli harmattól főlészikkasszák. Ily kirándulásaik alkalmával beesülhetjük meg legjobban iszonyu számukat. Felhő alakú csapatokban repülnek, látszólag oly sűrűen, mint a méhek a rajban. Jó hosszú idő múlva visszatérnek fákra, hol aztán mint valami majom nyáj zibongnak és sivatának, mert mindgyükük azon iparkodik, hogy a többinek rovására ő jusson a legényesabb helyhez. Mind azon ágak, melyekre rátelepsznek, rövid idő alatt elhullatják leveleiket a denevérek nyugtalan sietése következtében. Napnyugta után a csapatok másodsor kerekednek szárnyra, érkező helyekre repülendők, s most gyakran nagy távolságokat hagynak maguk mögött, mert falánkságuk és nagy számuk miatt okvetlenül nagy területen kell szétszórniok. Több rendbeli fügefá gyümölcsén kívül megeszik minden fa és bokor gyümölcsét, azokét t. i., melyeket az ember plántál. Midőn a kókusz-pálma nedűjét eszava verik, állítólag ők is előjönnek, nagy mohón nyalakodnak s valószínűleg lerészegsznek. Különben csak vizet isznak, s pedig valamely, a víz fölé hajló ágról, úgy esamesogva, mint a kutya. Növényi eledelen kívül megeszik még a rovarokat, madártojásokat és fiókákat, sőt a szingálók szerint kikötnek a kigyókkal is, szétérik őket s fölfalják. De minden körülmény közt fitáplálékuk a növény, az embernek gyakran nagy kárára, kinek ültetvényei és szőlőiben sokszor nagy pusztítást tesznek. Mind a mellett csak itt-ott öldöki őket, leginkább húskért, mely — állítólag — a nyuléhoz hasonlít.

Repülő kutyákat legelőször a londoni állatkertben láttam, több évig azonban mindhiába voltam

rajta, hogy magam is szerezzek egy párt, vagy legalább egyet. Egy-egy eljutott ugyan az európai állatvásárra, de azt rendszeren már Angliában megvették, leginkább állatsereglet tulajdonosok, kiknek nézete szerint a „vampír“ egyikét képezi a legvonzóbb daraboknak. Végre 150 tallérért hozzá jutottam egy párhoz.

Fájdalom, a repülő kutyákat nem lehet úgy ellátni, hogy minden tulajdonságukat szemünk előtt kifejhessék. Számukra, mint repülő emlősök számára, a legnagyobb kálka is igen kicsiny lenne, sőt az ilyen veszélyeztetés is őket, mint-hogy a kissé tágas helyen azonnal megkísérlelnék repülni, a sodronyfalakba ütődnek és megsértenék magukat. Ez okból legelőször őket nagy madárkaliekkban tartani, melyekben ugyan eleget mozoghatnak, mely azonban a röpkedés gondolatától is visszatartoztatja őket. Itt legalább álmukban is figyelemmel kísérhetjük őket s minden futó és mászó mozdulatukat tanulmányozhatjuk.

A repülő kutyák nappal egyik lábuknál fogva fülakaszják magukat valamely galyra, másik lábukat pedig fölfúzzák hasukra. Fejét az állat fölhajítja mellére, minél fogva a fejével lefelé lógó denevér legmélyebb pontját nyakcsigolyája képezi.

Ezen helyzet elfoglalása után először egyik szárnyát csapja teste köré, azután pedig a másikat s így fejt is egészen homlokáig beburkolja, mint valami spanyol, ki mantá-jába temetkezik. Kézalkatu lába, melynek hosszú ujjai nagy, erősen hajlott és igen éles karmokkal van ellátva, minden ágban, galyban, sőt a kalieka sodronyán is kapaszkodási pontot talál s így a repülő kutya helyzete — a nem szakértő előtt bármi különösnek látszik is, — természetes, nem erőtetett, a legkényelmesebb. Szárnyának bőrleffentyűi megövéjük szemét alvása közben a világsugaraktól s nemesebb érzékeit — a halláson kívül — teljesen elzárják a külvilágtól.

Repülő kutyáink mindaddig alszanak, míg a nap az égen van, időközönként azonban félbeszakad, hogy valami halaszthatlan dolgot végezhesse. Állatunk rendszeren dolgaitoz tartozik szárnyleffentyűinek tisztogatása s kenése. Ekkor a leffentyű minden izét orra segélyével kisimítja, kitérítjük minék következtében azon a zsiranymirigyek kiömlenek, mire a bőrt nyelvével mind kívül, mind belül megnyalja. Ekkor az állat azután szárnyait még egymásután teljesen ki szokta terjeszteni, mintegy meggyőződést szerzendő, hogy minden rendűn van.

Naplemente után, legtöbbször valamivel később, a szárnyas kutyák fölbrednek nappali álmukból, megtájtják eddig szoros szárnyburkukat, füleiket hegyezik és mozgatják, darabig még tisztogatják szárnyleffentyűiket, azután nyújtózkodnak. Most éreztetni kezdi magát az éhség és szomj. Ügyetlenül járva, félig eszúva, félig mászva mozognak előre karmaik segélyével, míg éhség- és itató eszéjükhez nem jutnak. Legjobban szeretik, ha kedvence helyzetükből nem kell elmozdulniok s úgy csetnek és ihatnak. Megesznek mindenféle gyümölcsöt, de legjobban szeretik a datolyát, narancsot, eszeszénnyel s körtét, kevésbé az almát és szilvát. A főtt rizst nem igen kedvelik, valamint a tejes kenyeret sem, bárha mindezekkel beérhetik, ha más nincs mit enniök. A datolyát vagy más falatot szájjukkal fogják meg, megrágnak, kiszopják, s legnagyobb részét aztán eldobják s általában pazarul érkezőnek, többet dobván fölére, mint a mit megesznek. Ha valamely falat számukra nagy, megfogják azt egyik lábukkal, s úgy viszik a gyümölcsöt szájukhoz. Különösen kedvence nyálánkságuk a tej, talán izletes volta miatt, de talán azért is, hogy némileg pótolják az állati tápszert.

A repülő kutyák akkor ébrednek teljes életre, ha az éj egészen beállott. Jól laktak és sötét szemek vidóran tekintenek a távolba. Röphártyáik

minden izét még egyszer megnyalogatják, kisimítják, szárnyaikat kinyújtogatják, szőrüket rendbe hozzák s azzal szük bőrtömbökben megkísérik a szükséges testmozgást. Szárnyaikat majd emelve, majd meg teljesen összevonva, szakadatlanul föl-alá mászkálva, fejfel- vagy lefelé. Nyomorúságos látvány, nézni őket, miként igyekeznek mozgási ösztönüket kielégíteni.

Végre meg nem állhattam, hogy repülő kutyáimat legalább egyszer ne lássam tágasb téren mozogni. Az aquarium hivatalosbóját elég tágasnak tekintettem arra, hogy abban repülhessenek is. Este tehát oda vittem a kaliekat s aajtájt megnyitottam. Mindkét repülő kutyám teljesen éber volt, vigan mászkált a kaliekában idestova, de abból nem távozott. A nyitott ajtó nem is létezett számukra. Erővel kellett tehát a szárnyas kutyákat fogdájukból kivitetnem, mely munka azonban igen nehéz volt, mert állatkáim hatalmasan belé esbankodtak a kalieka sodronyaiba.

Reményem azonban, hogy a szobában fel fognak szállani, nem teljesült, mert ezen tér is igen szük volt számukra.

Foglyaink, — egymáshoz illő pár, — eddigelé teljes egyetértésben éltek egymással; különös gyöngédséget természetesen nem tanúsítanak egymás iránt, de viszály sem fordul elő közöttük. Egyszerre ugyanazon tálból esznek és isznak. Ezen szép viszonyt ugyan nem magyarázhatni arra, mintha közönyösök lennének a társaság iránt, mert sokkal szenvedélyesebbek. Bármily szelideknek látszanak, bármennyire bánkód velük az ember, mégis fölpezsdülnek, ha a látogatók bosszantják őket s idegen szárnyas kutyát nem tűrnek meg maguk között.

Vegyes közlemények.

(L. J.) **Történeti naptár.** *Szept. 26.* Argenti Dóme hasonszerű orvos-író, szül. Vácott, 1809. — Sir Walter Scott, kitünő angol regényíró, egy új regény-iskola alapítója, megh. Abootsfordban, 1832.

Szept. 27. Szulejman török szultán megszállotta Bécsét, 1529. — Frangepán Kristóf gróf, horvát bán, elesett Varasd ostrománál, 1527. — Bottyán János, II. Rákóczy Ferenc híres táboroka, meghalt az őrsi táborban, 1709. — I. Vilmos württembergi király, szül. 1781. — A magyar honvédelmi bizottmány megalakult, 1848. — Lámberg gróf, királyi biztos a budapesti lánchidon megöletett, 1848. — Strassburg vára kapitulált a poroszoknak, 1870.

Szept. 28. XIV. Lajos francia király közbenjárása folytán megkötötték az egyház-béke, 1668. — V. Ferdinánd magyar királylyá koronázott Pozsonyban, 1830. — Zsigmond magyar király Nikópolynál a törökök ellenében nagy ütközetet vezetett, 1396. — Eszterházy Miklós hg táboroka a porosz hadjárat alatt megh. Bécsben, 1790. — Tompa Mihály koszorús költőnk, szül. Rimaszombathban, 1817. — A pákozdi esata, 1848.

Szept. 29. Wurmsor gróf, a porosz seregek vezére, a francia köztársasági seregektől a henegani csatában, a Rajna mellett legyőzött, 1793. — II. Mária Izabella, volt hírhedt spanyol királynő trónra lépett, mint három éves gyermek, 1833.

Szept. 30. Lajos francia király Strassbourg szabadvárost a német birodalomtól önkénytelen erőszakkal elfoglalta, 1681. — A francia alkotmányozó nemzetgyűlés szétszórattatott, Párisban, 1791.

Oktober 1. — Az Ábrahám időszámítás kezdete, 2016. K. e. — A selencidák aerája kezdődött, 312. K. e. — Rembrandt van Rijn, kitünő festész, meghalt, 1668. — III. Károly német császár és magyar király, szül. Bécsben, 1685. — II. Nagy-Frigyes porosz király Browne osztrák tábornok seregeit Lowositznál megsemmisítette, 1756. — Laudon osztrák tábrk Schweidnitz várát (Felő-Szláviában) elfoglalta a poroszoktól, 1761. — A törvényhozó gyűlés megkezdte működését Párisban, 1791.

Ok. 2. Károly Albert szárdinai király, szül. 1798. — Adamus Sámuel a nagy államférfi, meghalt Bostonban, 1802. — Arago Domokos Ferenc kitünő természettudós és matematikus, meghalt Párisban, 1853.

Ok. 3. Bancroft György, ismert amerikai történet-író, szül. Worcesterben, 1800. — Karacsony Károly, bányamester, szül. Udvarhelyen, 1809. — Haynald Lajos koloscai érsek, szül. Széchenyben, (Nógrádmegye) 1816. — Baggosen János jeles dán költő, meghalt Hamburgban, 1826.

Ok. 4. Nagy Sándor macedóni király legyőzte Dárius Codomannust Arbélánál, 331. K. e. — Pázmány Péter

ezstergomi bíbornok-érsek, szül. Nagy-Váradon 1570. — Banér svéd tábornok az osztrák-szász hadsereget a wittstocki csatában legyőzte, 1636. — Bach Ágost Vilmos, kitűnő orgonaművész és zeneszerző, szül. Berlinben 1795. — Guizot-Ferenc Péter kitűnő francia író és államférfi, szül. Nimesben, 1787.

Okt. 5. Jagello Sándor lengyel király, szül. 1461. — A párisi nép a királyt, XVI. Lajost, Versaillesből Párisba menni kényszerítette, 1789. — Xantus János, jeles természettudósunk és utazó, szül. Csokonyán, (Somogy) 1825. — János, Liechtenstein hge, szül. 1840. — Madách Imre, az „Ember tragédiája” öröknevelő írója, meghalt Alsó-Sztrégován, 1864.

— (Mentő deréklajakat) talált föl egy amerikai ember. A matrácok alsó része gyötesbe varrt parafából készül, a felső pedig lószőrrel van kitömve. A tett kísérletek szerint az ember egész biztos uszár rajta s ökkép hajótöréseknél előszeríen alkalmazható.

H i r e k.

— (Visegrádra) Henszlmann és Zsigmond, az ottani romok restaurálásával megbízott szakférfiak vasárnap kirándulást rendeztek, melyben igen sokan vettek részt, leginkább képviselők. A romok közt Henszlmann kalauzolt és magyarázott. A romok hulladékaikn eltvolitása által eddig nem is sejtett részeket ástak ki. Így napvilágra jött a főkapuzoz bevezető szűk udvar, istállók, sító kemencek. Mindeniknél érdekes azonban a korona és klenidiumok rejtekhelye, mely a korona terem alatt a sziklába van ásva, aztán kövekkel kibéleelve. Tizenhárom lábny mélységű kút ez, mely fölött 3—4 láb hulladék hevert. Henszlmann igen érdekesen bizonyította, hogy egész Visegrád is rejtekhelyért épült, melyet előbb ástak, mint a fellegvárat építék.

— (A honvédelmező alapkövének letétele) vasárnap lesz, melyen a honvédelmi miniszterium is képviselve leend, s egy zárszóval honvédség adja a díszlovást.

— (Benza Ida k. a.) jövő évtől kezdve szerződött a nemzeti színházhoz évi 16,000 forintért, hat havi szabadságdíjával. A k. a. azonban már sok szerződést írt alá, a mit nem tartott meg.

— (A nemzeti színházról) október elejétől énekkar iskola nyílik meg, melynek növendékei mihelyt tíz opera karénekeit betanulták, 400 forinttal szerződhetnek, s ha még tízet tanulnak be, 500 forintot, továbbá 600 forintot kapnak, mely a legmagasb díj. Addig valahányszor részt vesznek az előadásban, fölépti díjakat kapnak, a mi néma szereplésben 50 krajcárt, énekekkel való közreműködésben pedig 1 forintot tesz. Főveltele 18—25 éves ifjak és 16—20 éves leányok jelentkezhetnek.

— (A Kísfaludy társaság) első őszi ülése (e hó 27-kére) következő fölolvadások vannak bejelentve: Gyulai Pál „Romhányi” című költői beszélyének második éneke; Szász Károlytól, ki közelébb ismét egy kötetes menő költeményeket fordított le, Heine románai és balladái közül egy pár, közöttik „A hastingsi csatáról”; s Erdélyi János nagybecsi hagyományaiából, „A háza árvái” című, ez 1850-ben írt s eddig kéziratban maradt költemény, fölolvassa Vadnay.

— (Szabad kömvisek gyűlése.) A sz. János három foku szabadkőmives páholy szept. 20-iki rendkívüli közgyűlését Pulszky Ferenc nagymester elnöklote alatt tartotta, s képviselve voltak főmesterük vagy külön küldötteik által az összes magyarországi Jánosrendű páholyak, kivéve a sopronyit, melynek viszonya a nagypáholyhoz még függőben van, s az utjaradit, melynek küldötte táviratilag értesíté a nagypáholy egyik tagját, hogy váratlan megbetegedése folytán a tárgyalásokban részt nem vehet. A rendkívüli nagypáholyt egysélen tárgyát a skót s a Jánosrendű kömvisek egyesülése képezte, mely ezme megvalósítását öt vidéki páholy ajánlotta. Miután a tervezett egyesülés, jó és rossz oldalai előadattak s az egyes páholyak képviselői több-kéveshöz kimerítően indokolták nézeteiket, a nagypáholy, melynek tárgyalásai különben is inkább a barátságos eszmecserre jellemzővisával bírtak, egyhangulag abban állapodott meg, hogy az egy nagymester alatt leendő egyesülést célszerűnek nem tartja. Saját részéről azonban minden elkövetend, miszerint a szervezetben eltérő, de ugyanazon cél után törekvő két ritus egymás mellett sikeresen működhet. E célból mindenekelőtt készségesen fogja a skót szervezet s legújabbban törvényesen megalakult „Nagy-Kelet”-et elismerni, mihelyt az iránt felszólították, továbbá vele a szabadkőmivesség közös érdekeire nézve cartell-egyezményt kötni is hajlandó.

— (A honvédtábornokok kinevezése) f. é. nov. havában bizonyosan megtörténend; ő fölségfőndé eddigelé a következők hozattak javaslatba: A tényleges állományhoz: Pongrácz, Kulmer gr., Máriássy és Dobay ezre-

desek; a szabadságot állományhoz: Hunyady gr., Andrássy Gyula gr. és Hollán Ernő ezredesek.

— (Haldlozások.) Gr. Szirmay Ferenc, országgyűlési képviselő, e hó 2-án elhunyt Tamasovizén, Gálciában, élete 33-ik évében. — Zádor Ákos, a debreceni színház volt tagja e hó 21-én Pesten 23 éves korában elhunyt. Temetése 23-án volt a „Bethesda” nevű körházból. — Kocsioszky Juszint, ismert szinzigazgató e 1848—49-ben honvédszázados e hó 22-én elhunyt Győrben, 54 éves korában. — Vahot Imre ismert író neje: szül. Mitrofszki Mária, hosszas szenvedés után meghalt Pesten e hó 23-án, 45 éves korában.

— (A jótékony szivekhez) egy fölhivás jelent meg a lapokban, melyből a legnagyobb részvétel értesülünk, hogy Wysotzky József 70 éves korában a legnagyobb nyomorral küzd Párisban. Azoknak, a kik nem tudnak, csak annyit mondunk, hogy Wysotzky lengyel és tábornok, s az 1848—49-iki magyar szabadságharc egyik bujnak. A hazavesztés fájdalomát, melyek az aggasztánt sújtják ugyan nem, de nyomorát lehet említeni!

— (Az állatkert részére) Kölnből húsz darab kis papagály érkezett, Hamburgból pedig két különféle känguru, két mosó medve, két aguti és nyole ritka majom; ezenfölül József főherceg egy szép arany sast, Csabry József gözhajói igényök egy fakó keselyűt, Pilázanovits Antal egy gyönyörű darut, Maderspach Győző Petrosényiból egy fiatal zergét ajándékoztak. Megjegyzendő, hogy zerge még eddigelé az állatkertben nem volt. Végre a Bartl-féle örökösök több százra monó dísz- és virágházi növényt ajándékoztak. Az állatkert igazgatója a téli költségekre nézve máris jól gondoskodott. A takarékpénztárba 2,300 forint tett be az állatok kitarására. Ugyane célra az évenként rendezetni szokott sorsjáték is, (mely okt. 15-én lesz.) bizonyára jelentékenyen fog jövedelmezni.

— (A korán elhunyt tehetséges fiatal költőnk:) Zajzoni Rab Istvánnak már régebben akar egy bizottság emlékkövet állítani sírja fölé a brassói temetőben, s e végbéli gyűjtőívüket is bocsátott ki. Ez ügyben e hó 25-dikén utolag tanácskozás volt Brassóban.

— (A esanádi püspök s a esalhatatlanság.) Bonnaz Sándor esanádi püspök hír szerint zárdába vonulni készül, még pedig a radnai kolostorba. E lépés oka a esalhatatlansági dogma volna, mely előtt a püspök nem akarna meghajolni, holott a curiai neo-catholicismusa ezt minden püspöktől követeli.

— (A nemzeti színházról) következő új darabok tanulásra foly: IV. Béla (Szigligeti). Giboyer fia. Sok hűhó semmiért. Ismeretlen eskő. Vihar. A Marquisné arcképe. Plumet öröksége. Sakk a királynak. Toldy Miklós (Szigligeti). A strike (Szigligeti) és Balázsék pályanyertes vígjátéka. Julia Azörvény. Esős napok. Struensee (Szigligeti). Xantippe — Magyar fiúk Bécsben (Csapregitől). — Házi gyöngyszor. — A régi darabok közül pedig ismét fölvetetnek a misorozatba a következők: Lear király. Pajtkoskodás Hamlet. Világ ura. Ármány és szerelem. Egy nő, kinek elvei vannak. III. Richard. Pénz és becsület. Cárno. Yelva. Világ színjátéka. Evangelium és esaláddet. Julius Caesar.

— (Rövid hírek.) A nemzeti színházban a zöltöltegyetel javára rendezett előadás s mulatódón 1107 ft 64 krt jövedelmezett. — Gr. Széchenyi Ödönt sopron megye kapuvári kerületének képviselővel választották. — N-Váradon a képzőművészeti társulat kiállítását igen fölkarolták. Többen nézik, mint Pesten, sőt vesz-

nek is belőle, a mit Pesten nem szoktak tenni. Például nem csak a Dux Zsigmond „Bücsölével”-e című arckép-festménye kelt el, hanem a nagyváradi születésű Böhm Pál „Pusztai zivatar”-a is, melyet Bölönyi Sándorné úrhölgy vett meg 350 forintot. — Beck Nándor trencsénai m. kir. adóhivatali pénztárnok, f. évi szeptember 19-én a pénztári rovanosolás elől megszökövén, a megéjtett vizsgálat eddigelé, a kezei között volt bélyegkészleten kívül 17,422 frtnyi pénztári hiányt fedezett föl. Kézkérésére véget a szükséges intézkedések megtétték.

Megjelent új könyvek: „Az 1871-ik évi országgyűlési törvényekhez.” Zsebkönyv. első füzet, mely az 1—XLIII. törvényeket tartalmazza. Harmadik kiadás s ára 1 ft 80 kr. Ráth Mórnál jelent meg.

— „Uj novellák.” az országgyűlési újság közlönye, melyet Bartha Schiefer Gyula és Szöllösy Sándor igen tapintatosan szerkesztenek. Ez a júliusi füzet s tartalma következő: „Egy pár szó a földadó kérdéséhez.” Bartha S.-Gy.-tól; „A tervedes a büntetőjogban.” Dózsa Sámuntól; „A földadó kérdéséhez.” György Endrétől.

Szerkesztői üzenetek.

— „A gyors utazásig asszony titka.” Nem közölhető. A német irodalom azon fillér-tári irodalmából való, mely alig egy fokkal jobb a magyar irodalomnál. Az ilyenek lefordításával kár vesződni.

— „Egy magyar szabadsághős emlékiratából.” Mi az előadott művekkel szemközt azt az elvet tartjuk, hogy jónál jobbak is vannak, s mihelyt jobbat kapunk, ezt közöljük előbb. Így megtörténhetik, hogy az elfogadottak közül némelyik meg sem jelenik. Mi azonban bizonyosan visszaadjuk.

— Debrecenbe, Cs. K. Sürgös.

— Münchenbe I. S. Amaz ügyben e hó 25-én magán levelet írtunk.

— Szegedre H.-nak. Kérjük rendbe hozni a dolgot. Már eleget vártunk.

TARTALOM:

Cikkek: „Téli iván.” — „A tengeren.” (Vége). — „Az első és utolsó eödula.” — „A váci gyakorló tábor.” — „Az ausztriai hadsereg történeti fejlődése.” (Vége.) *Lebonyky Tivadar*tól. — „Repülő kutyák.” — „Vegyes közlemények.” — „Hírek.” — **Képek:** „Téli iván.” — „Elektépek V.”: „Az első eödula.” — „Az utolsó eödula.” (Rajzolta Böhm Pál.) — A váci gyakorló táborból: „Rohamra.” „Jaj az ágyuk!” „Még egy roham és miénk a győzelem.”

Előfizetési fölhivás a

„Hazánk s Külföld.”

október—decemberi évnegyedére.

E díszesen illusztrált, válogatott tartalmu heti lap, minden esütörtökön egy nagy iven jelenik meg, gyakran fölhivánal melllettel. Egész éves előfizetési 30 krnyi esomagozási díj bokládése mellett pompás szinnyomatu **jutalomképekben** részesülnek, mely az idén az „Egri nők védelméért” ábrázolja, Székely Bertalanak a muzeumban levő festménye után, ugyaneasak a művész által festve aquarellbe. E képet az október—decemberi évnegyedben kapják meg az előfizetők. Az új előfizetők abban az előnyben részesülnek, hogy a mult évi folyamok jutalomképeiből 1 ft 30 kr mellett tetészes szerint választhatnak.

↳ A lap előfizetési ára egész évre 6 ft, évnegyedre 1 ft 30 kr.

A „Hazánk s Külföld” politikai kiegészítő része a „Heti Posta” című, ellenzéki heti lap, mely vasárnaponkint hasonló alakban jelenik meg, s előfizetési ára egész évre 4 ft, évnegyedre 1 ft.

Az előfizetési pénzek az „Athenaeum” kiadóhivatalába: Pest, barátok tere 7. sz. küldendők.

H I R D E T É S.

Kollarits József és fiai

legelső készföhernemű gyári raktárában Pesten, váci-utca az „YPSILANTI”-hoz legnagyobb választékban legutjánysob áranok kaphatók mindennemű férfi, női es gyermekföherneműk.

- Ferfl ingek, rumburgi, hollandi vagy irlandi vászonzóbol, darabja 2 ft 50, 3 ft, 3 ft 50, 4 ft, 4 ft 50, 5 ft, 5 ft 50, 6 ft, 6 ft 50, 7 ft, 8 ft, 8 ft 10, 10 ft, 12 ft.
- Ferfl ball ingek, 3 ft, 3 ft 10, 4 ft, 4 ft 50, 5 ft, hímzették, 6 ft, 7 ft, 8 ft, 10 ft, 12 ft, 14 ft egész 20 ft-ig.
- Ferfl madapolau ingek, 1, 50, 1, 75, 2, 2, 50, 3, 3, 50, 4 ft.
- Ferfl szines ingek, 1 ft 50, 2 ft 2, 2 ft 50, 3 ft.
- Ferfl gatyak magyar, élmagyar vagy francia szabásra, fölvaszonzóbol 1, 50, 1, 50, 1, 60, tiszta vászonzóbol 1, 75, 2, 2, 50, 3, 3, 50.
- Ferfl gallerek, kezetok, nyakkötők, felharisnyak és mindennemű vászon s batizot zsebkendok.
- Női ingek vászonzóbol sima 2, 25, 2, 50, 3, 3, 50, 4, 5 hímzették 3, 3, 50, 4, 4, 50, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14 ft, francia mellvarrasszal 4, 1, 50, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12 ft.
- Női halo-csoketok 1, 85, 2, 2, 25, 2, 50, 2, 75, 3, 3, 50, 4, 4, 50, 5, 6 egész 12 ft-ig.
- Női francia derek-füzők 1, 50, 2, 2, 50, 3, 3, 50, 4, 4, 50.
- Női harisnyak legjobb minőségben pamutból, kőtegeje 4, 4, 50, 5, 5, 50, 6, 7, 8 egész 15 ft-ig, cernából 11—24 ft-ig.
- Női alszoknyák s nadrágok perkből, esikos s piquet barchetből, éjjeli s pongyola fölöttök, mindennemű vászon s ba iszt zsebkendok.
- Fülszek vászonzóbol, madapoláunból s szinesek a legutjánysob áranok, ugy szintén fu-gatyák s felharisnyak.
- Leányingek minden formában, ugy szintén leány csoketok s harisnyák.

↳ Levél általi megrendölsek még az nap, melyen érkeznek, legjobb kiválasztásban es elkölletetok, esomagozási díjt nem számítunk.

Felölés szerkesztő: Kazár Emil. Szerkesztő társ: Szokoly Viktor. Kiadó-tulajdonos: az „Athenaeum.” A képek Rusz Károly műintézetéből valók.